

זוהר גוטסמן

שכבה מופרעת

האגף לארכיאולוגיה, מוזיאון ישראל

2024 – 2023

בתערוכה שכבה מופרעת מתערב זוהר גוטסמן בתצוגת הקבע של האגף לארכיאולוגיה, מציב בחלליה השונים שבעה פסלים עכשוויים, ומציע קריאה חדשה של התצוגה. קריאה, שמשבשת את רצף הזמן הליניארי שהתצוגה בנויה לפיו, מסירה את החיץ בין תקופות, תכנים ושיטות עבודה, וכך מרחיבה את גבולות השיח על ארכיאולוגיה, היסטוריה ותולדות האמנות.

זוהי הפעם הראשונה בתולדותיו שהאגף לארכיאולוגיה מארח תערוכה של אמנות עכשווית. שם התערוכה מאזכר מצב שקורה לעיתים באתר ארכאולוגי שבו פריטים משכבה היסטורית אחת מתגלים בשכבה היסטורית אחרת ועלולים לשבש את פענוחה. אהבתו של גוטסמן לארכיאולוגיה והתפעמותו מן האוסף העשיר והייחודי של מוזיאון ישראל הן שהולידו לפני שנים אחדות את תחילתו של מסע מרתק, שהגיע עתה, עם הצגת התערוכה, אל שיאו.

הפסלים גדולי-הממדים, שנוצרו במיוחד למקום, הם תוצאה של מחקר חומרי ורעיוני של פריטי האוסף, של שהות בחללי התצוגה והתבוננות במוצגים ושל דו-שיח פורה עם אוצרי האגף. אופי התצוגה והנרטיבים השזורים בה הציתו את דמיונו של גוטסמן ואת רצונו לייצר מבט חדש ורענן על האוסף המוכר. כל פסל בתערוכתו מגיב על מוצג מסוים או על כמה מוצגים שהוא מצא בהם עניין מיוחד ועורך דיאלוג עם הקשריהם ההיסטוריים והתרבותיים ועם סגנונם, האייקונוגרפיה שלהם ושימושיהם השונים. גוטסמן מתמקד בעשייתו האמנותית בפיסול ובמיצב, מפרק ובוחן את המדיומים האלה ונסמך על ידע נרחב.

בתוך כך הוא נדרש לסוגיות של איזון, ממדים, צורות ומשקל, מערבב במכוון רעיונות ונרטיבים עתיקים וחדשים, מעמת את ההיסטורי עם העכשווי ואת היומיומי עם הנשגב. בעבודותיו הוא נוקט טכניקות ממורשת הפיסול העתיק ומפסל באבן, שיש, עץ ועצם, המתכתבים עם החפצים הארכאולוגיים, כדי להעצים את הדמיון (וגם את השוני בין הזמנים), לצד אלה הוא משלב גם טכניקות וחומרים עדכניים שמשמשים באמנות עכשווית.

פסליו שופעים סתירות פנימיות ולעיתים גם פרדוקסים אבסורדיים, המערערים על מהות הפסל עצמו וחותרים תחת מוסכמות הקאנון האמנותי. בשכבה מופרעת הוא נוטל לעצמו חירות לפרום את הנרטיב המובנה של תצוגת הקבע, ויוצר פסלים היברידיים ועל-זמניים שאוצרים בתוכם חיבורים אלכימיים ואנכרוניסטיים. הפסלים עומדים בזכות עצמם ובה בעת מתייחסים למוצגים שהם שולבו ביניהם, כאילו היו ממצאים ארכאולוגיים. מבט נוסף, ממוקד ומעמיק, חושף את ההבדלים והפערים המכוונים שבין העבודות העכשוויות לממצאים הקדומים, את המפגשים הבלתי צפויים ולעיתים אירוניים ביניהם, ואת המתח, הצרימה וחוסר ההלימה שמגולמים בהתערבות במערכי התצוגה.

מעבר לדמיונם החומרי והסגנוני למוצגים הארכאולוגיים, מציעים הפסלים גם אמירה אישית – בביקורת נוקבת או בהומור מושחז – על התקופה שבה אנו חיים כעת. כולם עוסקים בדרך זו או אחרת בטבע האדם, על צרכיו ויצריו הקמאיים ועל החולשות הטבועות בו: חיפוש אחר משמעות והגנה, אדנות כלפי הטבע, רדיפת בצע, כוח ושררה, ופחד מן הזר והשונה, וכן בסוגיות מתחומי הארכאולוגיה ותולדות האמנות: העתקה, שחזור, זיוף, הפריה הדדית וניכוס תרבותי.